

Кузнєцова Ганна Валеріївна
кандидат філологічних наук
викладач кафедри іноземних мов
Житомирського державного
університету ім. Івана Франка

Натяк-шарада в сучасному англомовному художньому дискурсі

Натяк розуміємо як “слово або вислів, що не повністю щось розкриває, а лише створює умови для здогадування; те, що нагадує собою про когось або щось” [4, с. 223], як щось “сказане у дуже непрямий спосіб, але так, щоб можна було зрозуміти, що мається на увазі” [6, с. 1022]. Мовознавчі дослідження натяку не можна назвати численними, зокрема, ґрунтовне вивчення цієї комунікативної тактики не матеріалі англомовного дискурсу не проводилося. У лінгвістичних роботах наголошується неконвенціональність натяку та його відносна поширеність у порівнянні з іншими типами непрямої комунікації, проте саме явище натяку аналізується дещо по-різному. З функціонально-прагматичної точки зору кожний випадок натяку у дискурсі може розглядатися як тип мовленнєвого акту за умови, що йдеться про класифікацію за когнітивним механізмом творення [2, с. 148; 5, с. 62].

Аналіз сучасних англомовних художніх текстів свідчить, по-перше, про поширеність цих мовленнєвих актів у них, по-друге, про неоднорідність натяків як особливого дискурсивного явища. Дотепер класифікації натяків вироблено не було, проте можна відзначити виокремлені нами види. Найбільш частотним виявляється *простий* натяк, який не потребує значних когнітивних зусиль і базується здебільшого на фонових знаннях реципієнта дискурсу. Так, у романі “The Best-Laid Plans” (S. Sheldon) відбувається вбивство дівчини-підлітка, мати якої виявилася губернатором штату. У цій ситуації знаходимо:

(1)“ – And her name?

– Jackie Houston. She’s the governor of Colorado.

The detectives looked at one another. Shit! *That’s all we need!* [9, с. 260]”

З цього уривку зрозуміло, що причетність високої посадової особи до роботи звичайного поліцейського відділу аж ніяк не входила до планів поліціантів.

Типовим є також поступово створюваний натяк, який можна назвати *розгорнутим*. Так, у вище згаданому романі у процесі розслідування вбивства неодноразово згадується дуже висока посадова особа з Білого дому. В такий спосіб поступово натякають на президента США. Тут побудова дискурсу розрахована на здатність людського мислення утворювати в процесі пізнавальної діяльності асоціативні вербальні сітки, які актуалізуються за потребами комунікативної ситуації й зберігаються у пам'яті людини [3, с. 233]. Для розуміння наведеного вище натяку потрібне когнітивне зусилля, при якому спостерігаємо стимулювання специфічного мисленнєвого образу [7, с. 147], формується чітка асоціація: Білий дім ↔ президент США. Побудова такої асоціації є заданою, вона є засобом створення інтриги: адже в подальшому контексті виявляється, що до факту вбивства був причетний не президент, а його найближчий радник.

Порівняно рідко зустрічаються більш складні для сприймання натяки, побудова яких організовує весь дискурс. Розуміння такого натяку вимагає від читача значних когнітивних зусиль протягом сприйняття цього тексту. Такі натяки можна назвати *натяками-шарадами*. Звернемося до тексту роману “Knots and Crosses” (I. Rankin). Для заголовка автор вживає трансформований фразеологізм *noughts and crosses* – ‘хрестики й нолики’ (дитяча гра) [1, с. 544], використовуючи явище омофонії: “noughts” – нулики, “knots” – вузлики, де остання лексема вжита метафорично; долі двох друзів виявилися пов’язаними у вузол.

В зазначеному романі обидва компоненти заголовка неодноразово використовуються для утворення мовної гри, вони слугують також для заголовків окремих розділів і набувають таким чином символічного значення. Послідовність логічних та смислових асоціацій, що неодноразово створюються та збуджуються протягом тексту, експліцитно наведена письменником двічі (с.

178 та с. 210), таким чином будь-який непересічний читач може прослідкувати послідовні мислительні ходи в цій мовній грі:

(2) *Knots and crosses. Noughts and crosses. It was so blatant, really. Reeve must have taken me for a fool, and in a way he had been right. Those endless games they had played, all those tricks and manoeuvres, and their talk about Christianity, those reef knots and Gordian knots. And the Cross. God, how stupid he had been...* [8, с. 178].

Даний фрагмент не тільки дає можливість усвідомлювати логічну послідовність асоціацій (наприклад, *Gordon Reeve* → *reef knots*, *Gordian knots*) та співзвучностей (*Gordon* → *Gordian*; *Reeve* → *reef*), він актуалізує на поверхневому рівні тексту справжні натяки, які виражені за допомогою буквального причитування та метафоричного вживання компонентів аналізованої ФО, та додаткові нюанси смислу, які утворюються в тексті паралельно з натяками (*knot* – ‘складна, заплутана ситуація’), причому ці нюанси набувають особливої виразності завдяки використанню прихованої алюзії – ФО *the Gordian knot* – ‘гордіїв вузол’ [1, с. 429], тобто дуже заплутана ситуація, яку майже неможливо вирішити.

Очевидно, що подібна побудова дискурсу вимагає неабиякої майстерності письменника, а сприйняття зашифрованої в такий спосіб інформації вимагає цілої низки когнітивних зусиль з боку реципієнта: він змушений постійно складати до купи часточки шаради, завданої автором. Тому такі випадки використання натяків-шарад становлять значний когнітивний інтерес.

Література

1. Англо-русский фразеологический словарь (АРФС) Сост. Кунин А.В. – М.: Русский язык, 1983. – 944 с.
2. Кузнецова Г. В. Структурно-семантична варіативність фразеологічних одиниць в англomовному художньому дискурсі: когнітивний та

- прагматичний аспекти: Дис. ... канд.. філол.. наук: 10.02.04. – Захищена 14.10.08. – Донецьк, 2008. – 244с. – Бібліогр.: с. 200-233. (148)
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Напрями та проблеми. – Полтава: Довкілля. – К, 2008. – 712с.
 4. Словник української мови / Під загальн. ред. І.К. Білодіда.– К.: Наукова думка, 1974. – Том 5. – 840 с.
 5. Хвощевський Р.В. Натяк як мовленнєва стратегія (на матеріалі сучасної французької мови): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05; – Захищена 14.06.2002. – К., 2002. – 172 с. – Бібліогр.: с. 154-168. (62)
 6. Longman Language Activator / Edit. Commit. Chaiman: Quirc K. – Harlow: Pearson Education Limited, 2002. – 1530 p.
 7. Miller G. A. The organization of lexical memory: Are word associations sufficient? // The Pathology of Memory. – N.Y., 1969. – 358 p.
 8. Rankin I. Knots and Crosses. – L.: Orion House, 2002. – 226 p.
 9. Sheldon S. The best Laid Plans. – N.Y.: William Morrow and Company, Inc. 1997. – 358p.